Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 302/2012, ECLI:CZ:NS:2013:TPJN.302.2012.1

Číslo: 22/2013

Právní věta:

I. Výčet rozhodnutí uvedených v ustanovení § 277 tr. ř., u něhož lze povolit obnovu řízení, je taxativní, proto jejich okruh nelze rozšiřovat ani s použitím analogie ve prospěch obviněného.

Přípustnost obnovy řízení ohledně jiných rozhodnutí nelze dovozovat ani z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (publikované pod č. 209/1992 Sb.), které se týká zákazu „ne bis in idem“ a stanoví, kdy nejde o porušení tohoto zákazu v případě uplatnění mimořádných opravných prostředků.

II. Jestliže se odsouzený neosvědčil ve zkušební době podmíněného odsouzení a soud rozhodl, že vykoná uložený trest odnětí svobody (§ 83 odst. 1, § 86 odst. 1 tr. zákoníku), a je-li důvodem tohoto rozhodnutí spáchání trestného činu ve zkušební době podmíněného odsouzení, jímž byl odsouzený uznán vinným pravomocným rozsudkem (trestním příkazem), který byl následně zrušen na podkladě mimořádného opravného prostředku, pak nelze uvedenou situaci řešit obnovou řízení, ale zrušením takového rozhodnutí ke stížnosti pro porušení zákona.

Stejně lze postupovat i v dalších obdobných případech, např. v řízení o tom, že podmíněně propuštěný vykoná zbytek trestu odnětí svobody (§ 91 odst. 1 tr. zákoníku).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.01.2013

Spisová značka: Tpjn 302/2012

Číslo rozhodnutí: 22

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Obnova řízení

Předpisy: § 277 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Stanovisko
trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky

k výkladu ustanovení § 277 a § 278 tr. ř. v otázce, zda výčet rozhodnutí uvedených v těchto

ustanoveních je taxativní nebo demonstrativní a zda okruh těchto rozhodnutí lze s použitím analogie rozšiřovat a za jakých podmínek lze takto postupovat.

I. Výčet rozhodnutí uvedených v ustanovení § 277 tr. ř., u něhož lze povolit obnovu řízení, je taxativní, proto jejich okruh nelze rozšiřovat ani s použitím analogie ve prospěch obviněného.

Přípustnost obnovy řízení ohledně jiných rozhodnutí nelze dovozovat ani z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (publikované pod č. 209/1992 Sb.), které se týká zákazu „ne bis in idem" a stanoví, kdy nejde o porušení tohoto zákazu v případě uplatnění mimořádných opravných prostředků.

II. Jestliže se odsouzený neosvědčil ve zkušební době podmíněného odsouzení a soud rozhodl, že vykoná uložený trest odnětí svobody (§ 83 odst. 1, § 86 odst. 1 tr. zákoníku), a je-li důvodem tohoto rozhodnutí spáchání trestného činu ve zkušební době podmíněného odsouzení, jímž byl odsouzený uznán vinným pravomocným rozsudkem (trestním příkazem), který byl následně zrušen na podkladě mimořádného opravného prostředku, pak nelze uvedenou situaci řešit obnovou řízení, ale zrušením takového rozhodnutí ke stížnosti pro porušení zákona.

Stejně lze postupovat i v dalších obdobných případech, např. v řízení o tom, že podmíněně propuštěný vykoná zbytek trestu odnětí svobody (§ 91 odst. 1 tr. zákoníku).

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu České republiky podle § 21 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zák. č. 6/2002 Sb."), a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu České republiky navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu České republiky (dále jen „trestní kolegium", příp. „trestní kolegium Nejvyššího soudu") zaujalo stanovisko k výkladu ustanovení § 277 a § 278 tr. ř. v otázce, zda výčet rozhodnutí uvedených v těchto ustanoveních je taxativní nebo demonstrativní a zda tedy okruh těchto rozhodnutí lze s použitím analogie rozšiřovat a za jakých podmínek lze takto postupovat.

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě výsledků projednání rozhodnutí navržených pod sp. zn. Et 1/2012 k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (dále příp. jen „Sbírka") na zasedání trestního kolegia dne 12. 4. 2012. V rámci diskuze o rozhodnutí č. 14 byla namítána rozdílná praxe jednotlivých senátů trestního kolegia při řešení otázky, zda okruh rozhodnutí uvedených v § 277, respektive v § 278 tr. ř. vůči nimž je přípustná obnova řízení, je demonstrativní, nebo taxativní. Zatímco rozhodnutí navržené do Sbírky pod sp. zn. 3 Tz 92/2011 vychází ze závěru, že se jedná o taxativní výčet, který nelze žádným způsobem rozšiřovat, rozhodnutí pod sp. zn. 4 Tz 18/2007 vychází z názoru opačného, tzn. připouští rozšíření okruhu rozhodnutí, vůči nimž je obnova přípustná, a to s oporou o čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále převážně jen „Úmluva", příp. „EÚLP", resp. „Protokol").

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 21 odst. 3 zák. č. 6/2002 Sb. vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky a České advokátní komory. Jmenovaným orgánům a institucím zaslalo návrh stanoviska s tímto původním zněním právních vět:

I. Výčet rozhodnutí uvedených v ustanovení § 277 tr. ř. je taxativní, proto jejich okruh ani s

použitím analogie legis in bonam partem za žádných podmínek nelze rozšiřovat.

II. Ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod sice stanoví něco jiného než trestní řád, ovšem zpětný odkaz v čl. 53 této Úmluvy na vnitrostátní trestní právo procesní znamená, že platí právní věta č. I.

S takto formulovaným návrhem právních vět (a s jejich odůvodněním) vyjádřily některé z oslovených orgánů a institucí souhlas, jiné nesouhlas.

Konkrétně se s návrhem stanoviska ztotožnily Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Hradci Králové a v podstatě i Nejvyšší státní zastupitelství v Brně.

Naproti tomu jiná připomínková místa s navrhovaným stanoviskem vyslovila nesouhlas.

Podle názoru Krajského soudu v Ústí nad Labem rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, které připouští při obnově řízení rozhodnutí per analogiam, je správné a vychází i z ustálené judikatury, podle níž je analogie v trestním řádu zásadně přípustná (např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 178/2002, sp. zn. 11 Tdo 195/2005, či sp. zn. 7 Tdo 347/2010). Zákaz analogie pak striktně platí v neprospěch pachatele. Pokud jde o odkaz na Úmluvu v bodě II. předloženého stanoviska, hodlá stanovisko využít ustanovení čl. 53 Úmluvy k tomu, aby zcela omezilo práva Úmluvou přiznaná, což je prý popřením smyslu Úmluvy samé.

Obdobně Městský soud v Praze s navrženým stanoviskem vyslovil nesouhlas, byť jinak uznal jeho argumentační přesvědčivost. Nesouhlas však opřel o ryze praktické důvody a zvláště pak připomněl, že „ … postupné novelizace trestního řádu, … umožnily, ať již zavedením ustanovení § 306a tr. ř., či zavedením institutu dovolání, … , prolomení právní moci soudních rozhodnutí a výrazně narušily stabilitu a neměnnost pravomocných rozhodnutí, na což nepochybně mělo být ze strany zákonodárce reagováno rozšířením počtu rozhodnutí, u nichž se lze jejich zrušení a změny domáhat i cestou podání návrhu na povolení obnovy řízení. Přitom … obnova řízení je mnohem pružnějším mimořádným opravným prostředkem než stížnost pro porušení zákona a cestou obnovy řízení by bylo možno velmi rychle na změnu, k níž došlo zrušením rozhodnutí, které bylo podkladem pro rozhodnutí ve vykonávacím řízení, reagovat“. K otázce analogie zákona v dané souvislosti pak poznamenal, že její „… připuštění na možnost aplikovat ustanovení § 278 a násl. (tr. ř.) i na rozhodnutí ve vykonávacím řízení považuje za praktické i spravedlivější z hlediska ústavních práv obviněného i za pružnější nápravu případného možného stavu, kdy rozhodnutí ve vykonávacím řízení bude mít svůj podklad v později zrušeném jiném meritorním rozhodnutí a z tohoto pohledu nebude mít zákonnou oporu“.

K názoru Městského soudu v Praze se připojil v podstatě se stejnou argumentací i Krajský soud v Českých Budějovicích.

K nesouhlasným postojům k návrhu stanoviska se přihlásilo i Ministerstvo spravedlnosti České republiky (dále jen „ministerstvo spravedlnosti“), podle něhož předložený návrh vychází z přesvědčení, že taxativní výčet obsažený v zákoně není možné rozšiřovat za použití analogie legis (tedy ani in bonam partem). Ministerstvo spravedlnosti doporučilo, aby odůvodnění návrhu stanoviska se zabývalo argumentací obsaženou v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, podle které „Byť rozhodování o osvědčení či nařízení podmíněného trestu podle § 60 odst. 1 tr. zák. není expresis verbis uvedeno v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., lze vycházet ze závěru, že by podmínky obnovy byly splněny při logickém výkladu tohoto ustanovení, že jde o rozhodnutí o trestu z rozhodnutí na rozsudek obsahově navazující.“ Jakkoliv by proti tomuto názoru bylo možné namítnout, že zde jsou již překročeny hranice možného jazykového významu pojmu „rozsudek“ (v případě nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody je rozhodováno usnesením), podle

judikatury Ústavního soudu České republiky (dále jen Ústavní soud“) však v některých odůvodněných případech nelze lpět pouze na slovech zákona (např. podle nálezu sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 „Soud přitom není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.“).

Své závěry ministerstvo spravedlnosti opřelo rovněž o tezi, že účelem opravných prostředků obecně je zajistit možnost nápravy určitého nežádoucího právního stavu. Účelem obnovy řízení je umožnit odstranění pravomocného rozhodnutí, kterým bylo skončeno trestní řízení (v případě, že jsou splněny podmínky uvedené v ustanovení § 278 odst. 1 věty první tr. ř.). Zájmem sledovaným obnovou řízení tedy je obecný princip materiální pravdy, který by podle zákonodárce měl (v definovaných případech) převážit nad principem právní jistoty a nad povinností respektovat zásadu ne bis in idem. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, na které návrh stanoviska reaguje, ovšem ukazuje, že mohou existovat i jiné podobné případy, ve kterých se jeví žádoucí dát přednost principu materiální pravdy před principem právní jistoty a zásadou ne bis in idem. V daném případě šlo o rozhodnutí o nařízení podmíněně odloženého výkonu trestu odnětí svobody, přičemž důvodem pro takový postup byla skutečnost, že se obviněný ve zkušební době dopustil trestného činu. Po právní moci rozhodnutí o nařízení výkonu trestu však došlo ke zproštění obžaloby za trestný čin údajně spáchaný ve zkušební době. Lze mít tudíž za to, že nastala situace předpokládaná výše citovaným ustanovením trestního řádu. Proto prý neexistuje žádný rozumný důvod pro to, aby odstranění tohoto stavu cestou obnovy řízení nebylo možné.

V závěru své argumentace ministerstvo spravedlnosti ještě zdůraznilo, že pokud jde o analogii v trestním právu procesním, lze obecně říci, že je in bonam partem přípustná. Postoj vyjádřený ve stanovisku, že připuštění analogie (byť ve prospěch obviněného) by vedlo ke smazání jakýchkoli rozdílů mezi jednotlivými mimořádnými opravnými prostředky, není podepřen žádnou argumentací. Tento postoj by bylo možné přijmout za předpokladu, že by podobné případy mohly být v konkrétním případě řešitelné cestou jiných mimořádných opravných prostředků, což v uvedeném případě zpravidla možné není.

Na margo mezinárodně právní argumentace ministerstvo spravedlnosti konečně uvedlo, že pokud jde o ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, … , je třeba předně konstatovat, že toto ustanovení je specifické v tom, že nestanoví žádnou primární povinnost státu, ale naopak stát ujišťuje, že určité situace nelze považovat za porušení povinnosti stanovené v čl. 4 odst. 1 (tedy povinnosti zajistit respektování práva nebýt stíhán nebo potrestán dvakrát). Stejně tak ovšem na druhou stranu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 státy nijak nenutí, aby umožnily „obnovu řízení […], jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci“. Stát, který obnovu řízení v těchto případech nepovoluje, zmíněné ustanovení nijak neporušuje. Jinými slovy, vnitrostátní právo se v zásadě vůbec nemůže dostat se samotným čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 do kolize. Pokud totiž podle vnitrostátního práva není možno v trestním řízení pokračovat v některých případech, které by spadaly pod výjimku vymezenou v tomto ustanovení, potom vnitrostátní právo poskytuje právu nebýt souzen nebo potrestán dvakrát vyšší standard ochrany. Pokud naopak umožňuje v trestním řízení pokračovat i v jiných situacích, může zde být porušen toliko čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7. Nemá tedy smyslu vůbec hovořit o tom, že čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 „stanoví něco jiného než trestní řád“, a tím pádem ani o aplikační přednosti čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7.

Také z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (dále převážně jen „právnická fakulta“) zazněl názor nesouhlasný s návrhem stanoviska, který se (podobně jako názor ministerstva spravedlnosti) opřel o konstrukci zákonné mezery a jejího vyplňování analogií legis. Právnická fakulta zdůraznila, že

v trestním právu procesním je podle jednotně zastávaného názoru teorie a praxe analogie v zásadě přípustná, a to i v neprospěch osoby, proti níž se řízení vede. Dále se běžně uznává, že i analogie v trestním právu procesním má své meze. Analogii nelze použít tam, kde by se rozšiřovala možnost zásahu do ústavně zaručených práv a svobod, nebo tam, kde z povahy ustanovení vyplývá, že jeho dosah nelze rozšiřovat. Zpravidla se též uvádí, že je analogie nepřípustná všude tam, kde trestní řád uvádí taxativní výčet možností použití svých ustanovení. Avšak taxativní výčet vylučuje možnost užití analogie jen tam, kde si byl zákonodárce vědom všech možností a záměrně některé z nich do příslušného ustanovení neuvedl. V případech, kdy tomu tak není, nelze ani při taxativním výčtu a priori vylučovat užití analogie. Proto je třeba ve světle (konstatování) uvedeného na prvním místě vyjasnit, zdali zde je mezera v zákoně nebo nikoliv.

Právnická fakulta po připomenutí situace, o kterou se v posuzované věci jednalo, tedy při zvažování, zdali lze připustit obnovu řízení, pokud jde o usnesení o tom, že se podmíněně odložený trest vykoná, považovala za správnou úvahu obsaženou v rozhodnutí Nejvyššího soudu pod sp. zn. 4 Tz 18/2007: „Byť rozhodování o osvědčení či nařízení podmíněného trestu podle § 60 odst. 1 tr. zák. není expresis verbis uvedeno v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., lze vycházet ze závěru, že by podmínky obnovy byly splněny při logickém výkladu tohoto ustanovení, že jde o rozhodnutí o trestu z rozhodnutí na rozsudek obsahově navazující“. K tomu dodala, že rozhodnutí uvedená v § 277 tr. ř. se nepochybně týkají otázky viny a trestu. Rozhodnutí o tom, že odsouzený vykoná podmíněně odložený trest, je sice usnesením, ale výrazně se jím zasahuje do sféry práva na osobní svobody odsouzeného. Přitom nelze toto usnesení jednoduše změnit. Neumožnit změnu tohoto rozhodnutí, které se v důsledku skutečností, jež vyšly najevo později, ukázalo jako vadné, by tak vedlo k vědomému tolerování neoprávněného zásahu do osobní svobody odsouzeného. Ze škály mimořádných opravných prostředků je to právě obnova řízení, která by svou podstatou (i okruhem oprávněných osob) nejlépe posloužila k nápravě vadného rozhodnutí. Právnické fakultě se nejeví jako pravděpodobné, že by zákonodárce vědomě s uvedenou situací počítal a záměrně ji z dosahu obnovy řízení vyloučil, a proto došla k závěru, že jde o mezeru v zákoně, kterou je třeba vyplnit pomocí analogie.

Po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených argumentů, na něž návrh stanoviska reagoval, a také po akceptaci připomínek, které zazněly jak na jednáních evidenčního senátu, tak na jednání trestního kolegia, zaujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu shora uvedené stanovisko, vycházející z následující argumentace.

Podle obecného ustanovení § 277 tr. ř. skončilo-li trestní stíhání vedené proti určité osobě pravomocným rozsudkem, pravomocným trestním příkazem, pravomocným usnesením o zastavení trestního stíhání, pravomocným usnesením o podmíněném zastavení trestního stíhání, pravomocným usnesením o schválení narovnání nebo pravomocným usnesením o postoupení věci jinému orgánu, lze v trestním stíhání téže osoby pro týž skutek pokračovat, pokud nebylo takové rozhodnutí zrušeno v jiném předepsaném řízení, jen byla-li povolena obnova trestního řízení. Před povolením obnovy lze k zajištění důkazního materiálu a k zajištění osoby obviněného provádět vyšetřovací úkony jen v mezích ustanovení této hlavy.

Zákonné podmínky pro povolení obnovy řízení jsou pak vymezeny v ustanovení § 278 odst. 1 až 4 tr. ř.

Obnova řízení tak představuje mimořádný opravný prostředek, jenž znamená průlom do nezměnitelnosti a závaznosti pravomocných rozhodnutí vydaných v trestním řízení. Proto zákonodárce zcela záměrně v § 277 a § 278 tr. ř. taxativně vymezil typy rozhodnutí, proti nimž lze návrh na povolení obnovy řízení podat, a tedy proti žádným jiným, jakož i typ procesu, tj. trestní stíhání, nikoliv trestní řízení (vykonávací řízení), v jehož rámci jsou vyjmenované druhy rozhodnutí učiněny. Vzhledem k tomu lze důvodně předpokládat, že tak činil s maximální snahou vyloučit jakoukoliv mezerovitost předmětné právní úpravy. Jestliže naopak dvě z připomínkových míst mají za

to, že v citovaných dvou ustanoveních vynechané usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. zákonnou mezerou vlastně je, měly z hlediska logiky jejich argumentace náležitě zdůvodnit, že jde o mezeru tzv. domnělou, s důsledky, které z ní teoreticky plynou. To se ovšem nestalo, nehledě na další konsekvence, které z takových mezer vyplývají. [1)]

Účelem obnovy je odstranit nedostatky ve skutkových zjištěních v pravomocných rozhodnutích v případech, kdy tyto vady vyšly najevo až po právní moci původního rozhodnutí, jímž skončilo trestní stíhání. V řízení o obnově se nepřezkoumává zákonnost a odůvodněnost původního rozhodnutí, ale posuzuje se výlučně otázka, zda nové skutečnosti či důkazy dříve neznámé, avšak ex tunc objektivně existující, ve spojení s důkazy již provedenými mohou odůvodnit jiné než původní pravomocné rozhodnutí o vině a trestu. Obecné soudy tedy nemohou bez dalšího převzít nově tvrzené skutečnosti či důkazy, aniž by je hodnotily ve vztahu ke skutečnostem a důkazům, z nichž povstalo původní skutkové zjištění. Ne každá nová skutečnost či důkaz jsou tak způsobilé vyvolat následky předvídané v § 278 tr. ř. (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 62/04, publikované pod č. 19/2004 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, sešit 33).

Při aplikaci uvedeného zákonného rámce a teoretických východisek na řešené případy zaujaly jednotlivé senáty trestního kolegia Nejvyššího soudu, jak již řečeno, rozdílné názory.

Z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 2. 11. 2011, sp. zn. 3 Tz 92/2011, se k položené otázce vybírá, že podle „… názoru ministra spravedlnosti okresní soud zcela opomenul zkoumání podmínek pro povolení obnovy řízení ve smyslu § 277 a násl. tr. ř., kdy zákon nepřipouští obnovu řízení proti rozhodnutí o tom, že odsouzený vykoná podmíněně odložený trest, ani proti kterémukoliv jinému rozhodnutí ve vykonávacím řízení. Okruh rozhodnutí, ohledně nichž je obnova přípustná, nelze svévolně rozšiřovat … bez řádného odůvodnění takového postupu … institut obnovy řízení je určen k nápravě vad jen těch rozhodnutí, která jsou taxativně v zákoně uvedena. Návrh přesto podaný je … nutno zamítnout podle § 283 písm. b) tr. ř. … Případné použití analogie zákona ve prospěch obviněného není v tomto případě namístě, neboť znění zákona je jednoznačné a standardními metodami výkladu lze bez větších obtíží dospět k závěru, že právní norma implicitně vylučuje povolení obnovy řízení v jiných případech, resp. ve vztahu k jiným typům rozhodnutí, než která jsou v zákoně výslovně uvedena. Nejde zde o demonstrativní, otevřený výčet, nýbrž o výčet uzavřený, jehož rozsah je pro soud závazný.“ S tímto názorem ministra spravedlnosti se ztotožnil i senát 3 Tz Nejvyššího soudu.

Argumentace v odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2007, sp. zn. 4 Tz 18/2007, naproti tomu k danému problému uvádí, že „… stížnost pro porušení zákona je mimořádným opravným prostředkem, jehož účelem je náprava právních vad pravomocných rozhodnutí nebo náprava vadného postupu řízení, které pravomocnému rozhodnutí předcházelo. Ministr spravedlnosti však napadenému rozhodnutí vytýká nedostatky, které v době rozhodování … (soudů) … nenastaly. Jde o skutečnosti nové, v době rozhodování soudů obou stupňů neznámé, vzhledem k nimž rozhodnutí o přeměně trestu podmíněného v nepodmíněný bylo ve zřejmém nepoměru s účelem trestu. … je vytvořen prostor pro užití dalšího mimořádného opravného prostředku, jímž je obnova řízení. Byť rozhodování o osvědčení či nařízení podmíněného trestu podle § 60 odst. 1 tr. zák. není expressis verbis uvedeno v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., lze vycházet ze závěru, že by podmínky obnovy byly splněny při logickém výkladu tohoto ustanovení, že jde o rozhodnutí o trestu z rozhodnutí na rozsudek obsahově navazující. Ústava České republiky (dále jen „Ústava“) stanoví v čl. 10, že ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem. [2)] Česká republika ratifikovala Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a vydala ji jako zákon [3)] č. 209/1992 Sb., ve znění Protokolů č. 3, 5, 8. Dodatečně ratifikovala i Protokol č. 7 k Úmluvě, z jehož ustanovení v čl. 4 odst. 2 vyplývá, že je možná obnova řízení podle zákona a trestního řádu

příslušného státu, jestliže nové nebo odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Obnovou řízení podle důvodové zprávy k Protokolu č. 7 se rozumí nejen obnova řízení v právně technickém smyslu, ale jakékoli mimořádné opravné řízení směřující ke zrušení základního rozhodnutí. Z článku 53 Úmluvy [4)] vyplývá, že podmínky nového řízení ve prospěch obviněného mohou být upraveny šířeji než v odst. 2 čl. 4. [5)] Z dikce „podstatná vada v předešlém řízení" vyplývá, že patrně nejde jen o vadu řízení, tedy vadu procesní, ale též o vadu hmotně právní, k níž v předešlém řízení došlo. Pod tento pojem bude nutno zahrnout i vadnou aplikaci hmotného práva, jak tomu bylo v posuzované věci. Podmínky obnovy řízení z pohledu Protokolu č. 7 jsou tedy širší nežli ty, které jsou uvedeny v existujícím českém trestním řádu v ustanovení § 278 odst. 1 tr. ř., a za této situace má Nejvyšší soud za to, že povolení obnovy řízení v posuzovaném případě požadavkům stanoveným v čl. 4 odst. 2 citovaného Protokolu č. 7 plně konvenuje. Naopak je názoru, že zcela doslovný či dokonce restriktivní výklad zákona by v tomto případě nebyl ku prospěchu obviněného v situaci, jíž je třeba právně řešit."

Trestní kolegium Nejvyššího soudu nepochybuje o tom, že citovaná Úmluva, jakož i Protokol č. 7 k ní spadají pod čl. 10 Ústavy. Jako takové mají aplikační přednost před vnitrostátním zákonem, pokud taková mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než tento zákon. Základní podmínkou této přednostní aplikace je, aby bylo konkrétně aplikované ustanovení mezinárodní smlouvy či protokolu k ní tzv. „self-executing", tj. „samovykonatelné". Jinak řečeno, předmětné ustanovení mezinárodní smlouvy či navazujícího dodatkového protokolu musí být natolik konkrétní, určité, aby jeho aplikace vnitrostátním soudem nevyžadovala další prováděcí právní úpravu na národní úrovni. [6)] Z tohoto hlediska posuzovaný čl. 4 odst. 2 Protokolu parametry self-executing ustanovení vykazuje.

V té návaznosti je pak třeba řešit otázku výkladu pojmu „obnova", zejména z hlediska jeho dosahu, šíře.

Výše citovaná důvodová zpráva k Protokolu č. 7 k Úmluvě chápe „obnovu" široce. Pod tento pojem zahrnuje jak obnovu v trestně procesním významu, coby jeden z mimořádných opravných prostředků podle českého trestního práva procesního, tak i „jakékoli mimořádné opravné řízení směřující ke zrušení základního rozhodnutí", tedy i stížnost pro porušení zákona, rovněž podle českého trestního práva procesního. Z toho pak shora citované usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007 dovozuje, že obnova co do rozsahu touto cestou napadaných pravomocných rozhodnutí se nemůže omezovat jen na taxativní výčet těchto rozhodnutí uvedený v § 277, resp. § 278 tr. ř. Jinými slovy, citovaný Protokol č. 7 k Úmluvě ve svém čl. 4 odst. 2 nevymezuje hranice mezi vnitrostátní „obnovou" a „stížností pro porušení zákona" z hlediska druhů konečných rozhodnutí, jež lze jejich cestou napadat, tak ostře, jak naopak činí platný český trestní řád. Pouze a jen v tomto smyslu stanoví mezinárodní smlouva, resp. Protokol něco jiného než zákon, a proto by měla mít mezinárodně právní úprava před vnitrostátním zákonem aplikační přednost (viz však shora uvedené poznámky k čl. 53 Úmluvy v tomto kontextu).

Domácí komentářová literatura k čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě uvádí v kontextu se zásadou ne bis in idem, že „(tato zásada) … není překážkou mimořádnému opravnému prostředku, jakým je obnova řízení", ovšem bez dalšího vysvětlení pojmu obnova z hlediska jeho šíře. [7)] Ani vysvětlující zpráva k Protokolu č. 7 [8)] v tomto směru nic dalšího nenaznačuje.

Naproti tomu Komentář k Evropské úmluvě o lidských právech[9)] v této souvislosti uvádí, že „Pojem «obnova řízení» je zde (podle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7) tedy třeba vykládat v obecném významu jako situaci, když již jednou skončené řízení je znovu otevřeno, nikoli úzce v tradičním právním významu jako specifický případ znovuotevření řízení v případě, že se objeví nové, dříve neznámé skutečnosti." Toto stanovisko odpovídá názoru zastávanému usnesením sp. zn. 4 Tz 18/2007.

Podle logiky argumentace, o niž se opírá zmíněné usnesení, by bylo ovšem možno (a patrně i nutno)

stejným způsobem přistupovat nejen k obnově a ke stížnosti pro porušení zákona v jejich úzce procesně-technickém smyslu, nýbrž i k dovolání jako k dalšímu „jakémukoli mimořádnému opravnému řízení směřujícímu ke zrušení základního rozhodnutí“, resp. jako k „situaci, když již jednou skončené řízení je znovu otevřeno“ („reopening“), a touto cestou nakonec rušit jakékoliv výše připomínané diference mezi obnovou, stížností pro porušení zákona a zmíněným dovoláním, jak je nastavuje vnitrostátní právní úprava. Ta naopak měla a má pro to své zřejmé důvody, které nelze bez dalšího ignorovat a ani na tomto místě dopodrobna rozvádět.

Takováto interpretace a případné uplatňování principu aplikační přednosti vyjádřeného v čl. 10 Ústavy, a jak naznačuje též usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007, by ve svých konečných důsledcích mohly mít dopady zcela opačné, než jaké jsou s tímto mechanismem standardně spojovány. To je důležité zejména v kontextu mezinárodních smluv lidskoprávního charakteru a jejich výkladu a uplatňování (interpretatio abrogans; výklad rušící, nikoliv věcný).

Jak již bylo zmíněno výše, důsledně diferencovaná vnitrostátní právní úprava mimořádných opravných prostředků v trestním řízení soudním právě touto cestou garantuje právní jistotu a zvláště pak předvídatelnost rozhodování z jejich podnětu. Naopak úprava silně nediferencovaná, jak by se podávalo např. z důvodové zprávy k čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě v interpretaci podané usnesením sp. zn. 4 Tz 18/2007, by shora zmíněnou právní jistotu a zejména předvídatelnost judikace z podnětu mimořádných opravných prostředků výrazně oslabovala. Námitka, že se tak děje sice cestou analogie legis, avšak ve prospěch osoby, proti níž se takové řízení vede, nemůže podle názoru trestního kolegia zmíněná negativa nediferencovanosti eliminovat a z toho důvodu upřednostnit úpravu mezinárodně právní.

K argumentům, které se objevily v nesouhlasných vyjádřeních, a k doplnění až dosud použité argumentace je třeba (alespoň stručně a pro úplnost) dodat následující:

Trestní kolegium Nejvyššího soudu beze zbytku nesdílí výše uvedené teze Krajského soudu v Ústí nad Labem o analogii legis. K analogii v trestním právu procesním nelze přistupovat tak jednoduše jako k analogii legis v trestním právu hmotném: tedy tak, že ve prospěch obviněného je přípustná, v jeho neprospěch nikoliv. To by byl přístup poněkud zjednodušený, neboť by nebral v úvahu pro trestní právo procesní takové limity analogické aplikace jeho norem, jako je omezení nepřekročitelným standardem lidských práv a dále i omezení právě taxativními výčty, jimiž zákonodárce vyjadřuje svou vůli, že jen potud, pokud sahá takový výčet, lze právní normu aplikovat. Na jiné případy, byť taxativně upraveným podobné, avšak stojící mimo tento výčet, takovou reglementaci vztahovat nelze, a to ani per analogiam legis. Zajímavé vyjádření hranic zákonné analogie v trestním právu procesním, jež tento soud použil, že „ (analogie) … může být prospěšná tomu, kdo není orgánem činným v trestním řízení“, dokonce evokuje její přípustnost, je-li pouze in bonam partem, i ve vztahu k jiným subjektům trestního řízení než pouze vůči obviněnému. To ovšem neodpovídá mnohdy ani samotné pozitivní právní úpravě a jejímu výkladu (srov. analogii in malam partem, s níž se počítá např. ve spojení s ustanovením § 206 odst. 4 tr. ř. [10]).

Zpětného odkazu na vnitrostátní právní úpravu plynoucího z čl. 53 Úmluvy stanovisko rozhodně „nehodlá využít (resp. zneužít)“ k omezení práv jí garantovaných, jak jmenovaný krajský soud ve svém vyjádření naznačil. Stanovisko muselo s tímto odkazem pracovat v reakci na argumentaci obsaženou v usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007, které operovalo s Protokolem k Úmluvě. Logika argumentace v odůvodnění stanoviska, odmítající nediferencovaný přístup Protokolu k různým druhům mimořádných opravných prostředků a umožňující tak úvahy směrem k analogii legis, se přirozeně nemohla potkat s argumentací Krajského soudu v Ústí nad Labem, který naopak zmíněnou analogii prosazuje.

K připomínce Městského soudu v Praze trestní kolegium uvádí, že je s ním zajedno v tom, že na

změnu, k níž došlo pozdějším zrušením rozhodnutí, které bylo podkladem pro dřívější rozhodnutí ve vykonávacím řízení, typicky při nařizování výkonu podmíněně odloženého trestu (§ 330 odst. 1 tr. ř.), je nutno reagovat. Z povahy věci, jak má trestní kolegium za to, však nemůže být namístě úvaha o analogii takovéto obnovy, byť by byla „praktická a spravedlivější".

Z ministerstva spravedlnosti (a obdobně i z výše jmenované právnické fakulty) zazněl názor nesouhlasný s (původním) návrhem stanoviska, který se opřel o konstrukci zákonné mezery a jejího vyplňování analogií legis. K tomu trestní kolegium považuje za potřebné připomenout, že problematiku analogie legis a mezer v právu vůbec traduje současná teorie práva v kontextu s otázkami taxativních a demonstrativních výčtů zákonných podmínek či předpokladů aplikace pramenů práva. Pokud jde o samotný pojem „mezery v právu", rozumí se de lege lata, lze se opřít např. o definici, podle níž: „Je mezerou v právu to, že zákon nějakou otázku explicite nebo implicite neřeší (mezera v zákoně) …".[11)] Podle jiného pramene „… jde o případ, kdy chybí explicitní úprava určitého případu ve srovnání s existující explicitní úpravou případů obdobných, a to z pohledu principu rovnosti anebo jiných obecných právních principů." [12)] Citovaný autor (Viktor Knapp) pak na jiném místě dodává: „Analogie (legis) je dále nepřípustná tam, kde skutkové podstaty jsou v zákoně vypočítány taxativně …, naopak se analogie nutně uplatní tehdy, jestliže zákon podává příkladmý výpočet něčeho." [13)] Tvrdí-li ministerstvo spravedlnosti, že ve spojení s § 277 tr. ř. se jedná o mezeru v zákoně, pak, i když to slibuje [srov. shora jeho slova („viz níže")], dané konstatování blíže nezdůvodňuje. Podstatným ovšem zůstává, že i kdyby tu takové mezery nakonec bylo, její překlenutí cestou analogie legis je nemožné právě pro taxativní povahu § 277 tr. ř. týkající se procesního rámce typů rozhodnutí, kde je obnova možná, a to cestou analogie bez ohledu na prospěch či neprospěch obviněného. V opačném případě, jak připouští ministerstvo spravedlnosti, že taxativnost se s analogií legis nemusí vylučovat, by technika taxativních výčtů ztratila svůj smysl, význam a funkci.

Pokud ministerstvo spravedlnosti doporučilo trestnímu kolegiu, aby se v odůvodnění návrhu stanoviska zabývalo i tím, zda výkladem některého z pojmů obsažených v ustanovení § 277 tr. ř. (resp. na něj navazujícího § 278 tr. ř.) nelze významově zahrnout i usnesení o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, a vytklo mu, že tímto „zásadním argumentem v usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007 … se návrh stanoviska nijak nevypořádává", pak trestní kolegium připomíná, že je tomu z toho prostého důvodu, že nebylo s čím se vypořádat, neboť otázka, co je „rozsudek" a co „usnesení", je učebnicově celkem jasná (to koneckonců zmiňuje i ministerstvo spravedlnosti samotné). Jeho navazující úvaha však operuje s plenární judikaturou Ústavního soudu (konkrétně s nálezem sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997), kterou ovšem chápe a používá tak, jak zapovídá sám nález („Je nutno se přitom vyvarovat libovůle;"), tj. v jistém smyslu libovolně a zjednodušeně. Zatímco Ústavní soud vyřkl svá slova při zdůrazňování diferencí mezi možností, resp. nutností ústavně konformního výkladu právních norem a nezbytností jejich zrušení pro rozpor s ústavním právem, [14)] ministerstvo spravedlnosti se téže dikce přidrželo jen na podporu toho, že zákonná dikce není tabu a že tudíž „rozsudkem" může být i „usnesení". Věcná souvislost usnesení o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody s rozsudkem, kterým takovýto podmíněný trest byl původně uložen, však v žádném případě neopravňuje ke směšování obou typů soudních rozhodnutí bez dalšího. I kdyby účel takovéhoto přístupu byl sebeušlechtilejší, tj. naplnění „obecného principu materiální pravdy", jeho užití i samotné ministerstvo spravedlnosti podmiňuje definicí případů ze strany zákonodárce.

Jestliže ministerstvo spravedlnosti své závěry opřelo o teze o účelu opravných prostředků obecně a o účelu obnovy řízení zvlášť (a v kontextu s tím dovodilo, že rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 18/2007 ukazuje, že mohou existovat i jiné podobné případy, ve kterých se jeví žádoucí dát přednost principu materiální pravdy před principem právní jistoty a zásadou ne bis in idem), pak je třeba uvést, že trestní kolegium je rovněž v zásadě přesvědčeno, že v uvedené věci „lze mít za to, že nastala situace, kdy vyšly najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé". Jsou to ovšem nova

nikoli té povahy, že by vzhledem k nim původně uložený podmíněný trest odnětí svobody byl ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti původně spáchaného trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo že by tento uložený trest byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu. Jedná se totiž o to, že (ne)přiměřenost původního podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody, na jehož „půdorysu" se až následně objevily problémy s nařízením podmíněně odloženého jeho výkonu, jakož i s vykonávaným tímto trestem poté, co obviněný byl zproštěn obžaloby pro jiný trestný čin údajně spáchaný ve zkušební době tohoto původního podmíněného odsouzení, nikdo nezpochybňoval, protože ani nebyl důvod. Ony pochybnosti a případná nova povstaly až dodatečně a pouze ve vztahu k usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. Proto také obnovu, jak ji chce užít ministerstvo spravedlnosti, vůči nepřiměřenosti původního podmíněného odsouzení směřovat nelze, byť snad nepřímo, zprostředkovaně přes jeho výkon. Vůči následnému usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. to bude přímo rovněž vyloučeno, neboť tato obnova by se netýkala nepřiměřenosti původní „podmínky", nýbrž jen procesu jejího výkonu, v rámci trestního řízení.

K tomu je třeba dodat, že v kontextu obou rozhodnutí senátů Nejvyššího soudu je klíčovým pojmem pojem „(nové) skutečnosti či důkazy soudu dříve neznámé". Již ze samotné dikce § 278 odst. 1 věty první tr. ř. může jít pouze o skutečnosti, které v době původního řízení a rozhodování objektivně nastaly a existovaly, avšak rozhodujícímu soudu byly tehdy (tj. ex tunc) subjektivně neznámé. Literatura vyjadřuje tuto podstatu a logiku obnovy např. takto: „Nové skutečnosti nebo důkazy se musí týkat skutkových okolností, a to takových, které nastaly již před původním rozhodnutím, proto mohly ovlivnit jeho podobu. Nové je na nich jenom to, že vyšly najevo až dodatečně po právní moci původního rozhodnutí, proto o nich příslušný orgán činný v trestním řízení v době rozhodování nevěděl. V rámci obnovy řízení však nelze přihlížet ke skutkovým změnám nastalým až po právní moci rozhodnutí (napadaného návrhem na obnovu)." >15< Jak již bylo uvedeno, podle rozhodnutí ve věci sp. zn. 4 Tz 18/2007 se jednalo o situaci, kdy šlo o rozhodnutí o nařízení podmíněně odloženého výkonu trestu odnětí svobody, přičemž důvodem pro takový postup byla skutečnost, že se obviněný ve zkušební době dopustil trestného činu, prokázaná pravomocným trestním příkazem, který musel být respektován. Teprve až po právní moci rozhodnutí o nařízení výkonu podmíněného trestu došlo ke zproštění obžaloby obviněného pro skutek považovaný za trestný čin údajně spáchaný ve zkušební době. Za těchto okolností by tedy sice šlo o situaci, kdy „vyšly najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé", ale vzhledem k nimž by původně uložený podmíněný trest nebyl a nemohl být ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti původního trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo takto uložený trest by nebyl ve zřejmém rozporu s účelem trestu ve smyslu § 278 odst. 1 věta první tr. ř.

Jinak řečeno, skutek, pro který byl obviněný ve zkušební době původního podmíněného odsouzení nejprve trestním příkazem pravomocně odsouzen a posléze pak pravomocně zproštěn, objektivně existoval již v době rozhodování o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu, akorát že tehdy rozhodující soud ve vykonávacím řízení o něm nevěděl, a ani nemohl, to pro jeho vázanost zmíněným pravomocným trestním příkazem. Tento skutek se poté stal mimo vykonávací řízení najevo vyšlou novou skutečností, přičemž důkaz o tom, že již tehdy mělo dojít ke zproštění obžaloby, tzn. k vydání zprošťujícího rozsudku, je pak novým důkazem ve smyslu § 278 odst. 1 tr. ř., i když sám tento rozsudek v době rozhodování podle § 330 odst. 1 tr. ř. ještě neexistoval. Nicméně právě popsaná nova nejsou takové povahy, aby opravňovala soud k přímé aplikaci obnovy řízení za daných procesních podmínek.

Výše popsaný stav věci, tzn. v jistém smyslu existující „skutkově – procesní podstata obnovy" jakožto mimořádného opravného prostředku, nemůže tedy opravňovat k analogické aplikaci ustanovení § 277 tr. ř., a to ani zprostředkovaně, jak bylo rozvedeno shora. Citované zákonné ustanovení nejen že taxativně vyjmenovává typy rozhodnutí, vůči nimž se obnova připouští, a kde naopak chybí usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř., nýbrž jednoznačně vymezuje i procesní rámec, v němž tato rozhodnutí musí

být učiněna (tj. „trestní stíhání“). Daný procesní rámec pak rovněž nelze rozšiřovat cestou analogie legis i na „trestní řízení“, kam až teprve spadá vykonávací řízení (srov. § 12 odst. 10 tr. ř.).

Konečně k argumentaci ministerstva spravedlnosti, že analogie v trestním právu procesním je in bonam partem přípustná, považuje trestní kolegium za potřebné znovu zdůraznit, že analogie v českém trestním právu procesním obecně vyloučena není. Naopak lze poukázat na fakt, že sám zákon s ní počítá, když se jí v některých ustanovení přímo dovolává (např. § 138, § 238 tr. ř.). [16)] Nicméně je vyloučena tam, kde zákon příslušnou materii upravuje výslovně taxativním výčtem, a to i in bonam partem, příp. i tam, kde by analogickým užitím zákona (při absenci zákonné úpravy) docházelo ke zhoršování postavení obviněného (zákaz analogie in malam partem), resp. i tam, kde by analogická aplikace trestního řádu prolomila ústavní limity ochrany základních lidských práv a svobod.

Právní úprava ohledně podmínek, za kterých je možno povolit obnovu řízení, je striktní a představuje nepřekročitelnou mez [a to především stran rozhodnutí, která lze tímto mimořádným opravným prostředkem zvrátit, jakož i stran typu procesu (trestní stíhání, trestní řízení) – výčet taxativní], kterou nelze analogií, a sice ani ve prospěch obviněného rozšiřovat.

Na tomto místě je třeba dále poukázat i na čl. 53 Úmluvy, který tzv. „zpětným odkazem“ na vnitrostátní právo zajišťuje přednost (nej)příznivější normy ze dvou si konkurujících, tj. mezinárodní a vnitrostátní, jíž nemusí být vždy jen mezinárodní smlouva. [17)]

V poznámce citovaný komentář k tomu na s. 1424 připomíná: „Čl. 4 Protokolu č. 7 by neměl být na překážku možnosti obnovit původní řízení i za jiných okolností, než jsou ty vymezené v odstavci 2, pokud půjde o obnovu ve prospěch obviněného, a to s ohledem na čl. 53 EÚLP …“. Tomu lze rozumět zřejmě tak, že by citovaný Protokol měl být patrně aplikovatelný in bonam partem i za „jiných okolností“, než je pouhá obnova výslovně zmíněná v odst. 2 čl. 4 Protokolu. To znamená i za splnění vnitrostátních zákonných předpokladů podání např. „stížnosti pro porušení zákona“ či „dovolání“, jakožto dalších mimořádných opravných prostředků uplatněných ve prospěch obviněného podle vnitrostátního trestního práva procesního. Z uvedeného by však neměl být činěn závěr, že daná mezinárodně právní úprava dovoluje volně směšovat, z hlediska zákonných předpokladů, různé odůvodněně diferencované druhy mimořádných opravných prostředků podle vnitrostátního trestního řádu, a tím případně vytvářet prostor pro jejich pružnou analogickou aplikaci, byť ve prospěch obviněného, jak plyne z usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007.

Nakolik se citovaného ustanovení Úmluvy dovolávalo i naposledy zmíněné usnesení, když konstatovalo, že z čl. 53 Úmluvy vyplývá, že podmínky nového řízení ve prospěch obviněného mohou být upraveny (rozumí se vnitrostátně upraveny) šířeji než v odst. 2 čl. 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, natolik jde o argumentaci, která svědčí naopak zmíněné právní úpravě vnitrostátní z titulu zpětného odkazu na ni, a nikoli úpravě smluvní obsažené v Protokolu č. 7 k Úmluvě, jakožto výlučně přednostní.

Širší podmínky pro samotnou obnovu řízení podle vnitrostátního práva není proto možno dovozovat z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě, neboť to se týká zásady „ne bis in idem“ a stanoví, kdy nejde o její porušení v případě uplatnění mimořádných opravných prostředků.

Rovněž tak větší „šíře“ vnitrostátní právní úpravy různých druhů mimořádných opravných prostředků, to vedle pouhé obnovy samotné, pak nemůže jít proti jejich výše zdůrazněné nezbytné diferencovanosti garantující právní jistotu a zvláště pak nezbytnou předvídatelnost rozhodování jmenovitě z jejich podnětu. Tím je garantován vyšší standard vnitrostátní ochrany lidských práv, než který naopak v daném kontextu nabízí podle argumentace usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007 Úmluva, resp. Protokol č. 7 ve svém čl. 4, v odst. 2. [18)]

K mezinárodně právní argumentaci ministerstva spravedlnosti považuje trestní kolegium za vhodné ještě dodat, že pokud v odůvodnění stanoviska je věnována obsáhlá pozornost ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, pak to plyne ze způsobu argumentace vedené usnesením sp. zn. 4 Tz 18/2007, a proto bylo třeba na ni reagovat. V této reakci však trestní kolegium netvrdí, že by citované ustanovení Protokolu stanovilo členskému státu nějakou primární povinnost, kterou když nesplní, poruší Protokol. Citované ustanovení ovšem vytváří prostor pro široké chápání toho, co je třeba rozumět také obnovou i ve smyslu vnitrostátního trestního práva procesního, takže jen v tomto smyslu skutečně „stanoví něco jiného" než vnitrostátní zákon. Ministerstvo spravedlnosti však svůj názor, že vnitrostátní právo se v zásadě vůbec nemůže dostat se samotným čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 do kolize, výslovně nedává do kontextu s čl. 53 Úmluvy, jak naopak činí toto stanovisko v odpověď na argumenty usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007. Z tohoto kontextu pak vychází, že z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě by sice bylo možné teoreticky dovozovat širší podmínky pro obnovu řízení, než které stanoví vnitrostátní trestní řád, ovšem zpětný odkaz v čl. 53 Úmluvy na vnitrostátní trestní právo procesní, které je příznivější s ohledem na garanci právní jistoty a předvídatelnost rozhodování podle důsledně diferencované právní úpravy mimořádných opravných prostředků v trestním řízení soudním, takovou možnost vylučuje a je tudíž třeba vycházet z vnitrostátní právní úpravy. Samozřejmě, že ta pak není v kolizi ani s Úmluvou. [19)]

Ze všech těchto důvodů trestní kolegium Nejvyššího soudu v právní větě I. dospělo k závěru, že

> Výčet rozhodnutí uvedených v ustanovení § 277 tr. ř., u nichž lze povolit obnovu řízení, je taxativní, proto jejich okruh nelze rozšiřovat ani s použitím analogie ve prospěch obviněného.
>
> Přípustnost obnovy řízení ohledně jiných rozhodnutí nelze dovozovat ani z ustanovení čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (publikované pod č. 209/1992 Sb.), které se týká zákazu „ne bis in idem" a stanoví, kdy nejde o porušení tohoto zákazu v případě uplatnění mimořádných opravných prostředků.

Následně trestní kolegium Nejvyššího soudu posuzovalo otázku, jakým způsobem lze právně účinně reagovat na případy, které řešily senáty Nejvyššího soudu ve svých rozhodnutích, která pro svoji protichůdnost iniciovala toto stanovisko.

Kromě (z důvodů shora vyložených) vyloučené obnovy řízení a nepochybně i dovolání [20)] zbývá stížnost pro porušení zákona.

Jak již bylo uvedeno výše, soud ve vykonávacím řízení rozhodl, že obviněný vykoná podmíněně odložený trest odnětí svobody (§ 330 odst. 1 tr. ř.), neboť zjistil, že obviněný se ve zkušební době podmíněného odsouzení dopustil trestného činu, pro nějž byl pravomocně odsouzen (trestním příkazem). Později však bylo toto pravomocné odsouzení (trestní příkaz) zrušeno a obviněný byl pravomocně zproštěn obžaloby, přičemž nadále zůstal ve výkonu trestu odnětí svobody.

Z uvedeného plyne, že by tu patrně chyběla základní „právně – procesní situace", kterou je užití stížnosti pro porušení zákona podmíněno. Onou situací se rozumí přezkum porušení zákona ex tunc. [21)] Myšleno v době tehdejšího (původního) řízení, z něhož vzešlo pravomocné usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. a jehož (ne)zákonnost by byla následně, tj. ex nunc, napadána právě cestou stížnosti pro porušení zákona. Důvodem jeho pozdější ex nunc nezákonnosti by byl fakt, že původní trestní příkaz se nahradil zprošťujícím rozsudkem. Takto později vzniklá „nezákonnost", tj. ex nunc, by proto nemohla odůvodňovat její nápravu cestou stížnosti pro porušení zákona, neboť ex tunc tam tehdy v době řízení a rozhodování ve smyslu § 83 odst. 1, § 86 odst. 1 tr. zákoníku, § 330 odst. 1 tr. ř. žádná nezákonnost neexistovala. Soud rozhodující podle citovaných zákonných ustanovení byl naopak vázán pravomocným trestním příkazem, jehož správnost věcnou ani právní neměl pravomoc přezkoumávat.

Ovšem vzhledem k tomu, že tehdejší (ex tunc) objektivně daná nezákonnost (objektivní pochybení) založená trestním příkazem byla následně (ex nunc) odstraněna následujícím zprošťujícím rozsudkem, potom i usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. navazující na původní trestní příkaz trpělo objektivně a již tehdy (ex tunc), kdy bylo vydáno, stejnou vadou. Její náprava, tj. zrušení předmětného usnesení podle § 330 odst. 1 tr. ř. jako stojícího v rozporu se zprošťujícím rozsudkem, je proto možná právě cestou přímé aplikace stížnosti pro porušení zákona ve smyslu § 266 a násl. tr. ř. Stejným způsobem by bylo možno postupovat i v dalších obdobných případech, např. v řízení o tom, že podmíněně propuštěný, který se ve zkušební době neosvědčil, vykoná zbytek trestu odnětí svobody (§ 91 odst. 1 tr. zákoníku).

Z těchto důvodů trestní kolegium Nejvyššího soudu v právní větě II. dospělo k závěru, že

> Jestliže se odsouzený neosvědčil ve zkušební době podmíněného odsouzení a soud rozhodl, že vykoná uložený trest odnětí svobody (§ 83 odst. 1, § 86 odst. 1 tr. zákoníku), a je-li důvodem tohoto rozhodnutí spáchání trestného činu ve zkušební době podmíněného odsouzení, jímž byl odsouzený uznán vinným pravomocným rozsudkem (trestním příkazem), který byl následně zrušen na podkladě mimořádného opravného prostředku, pak nelze uvedenou situaci řešit obnovou řízení, ale zrušením takového rozhodnutí ke stížnosti pro porušení zákona.
>
> Stejně lze postupovat i v dalších obdobných případech, např. v řízení o tom, že podmíněně propuštěný vykoná zbytek trestu odnětí svobody (§ 91 odst. 1 tr. zákoníku).

---

[1] *Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008, s. 346: „Tzv. mezera domnělá je charakterizovaná tím, že normotvůrce neměl najisto v úmyslu věc právně reglementovat, jednání je ve smyslu zásady «co není zakázáno», je … dovolené.“ K tomu je však nutno dodat, že zmíněná zásada platí jako pro adresáty právních norem pro občany (čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod), nikoliv pro státní orgány, tj. ani orgány činné v trestním řízení, pro něž platí zásada zcela opačná ve smyslu čl. 2 odst. 2 Listiny.*

[2] *Citované znění čl. 10 Ústavy je dikcí účinnou do 31. 5. 2002, srov. ústavní zákon č. 395/2001 Sb., kdy jeho nová dikce po této novele Ústavy ovšem na přístup k dále citované Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod jako smlouvě mezinárodní nemá jiný dopad, než se kterým počítá ve své argumentaci usnesení sp. zn. 4 Tz 18/2007.*

[3] *Správně: publikovala ji jako sdělení pod uvedeným číslem ve Sbírce zákonů.*

[4] *„Nic v této Úmluvě nebude vykládáno tak, jako by omezovalo nebo rušilo lidská práva a základní svobody, které mohou být uznány zákony každé Vysoké smluvní strany nebo každou jinou Úmluvou, jíž je stranou.“*

[5] *„Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově odhalené skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.“*

[6] *Blíže srov. např. Kratochvíl, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 104, 105.*

[7] *Čapek, J. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. II. část – Protokoly. Praha: Linde, 2010, s. 123. zmiňuje pouze a jen o „obnově“, bez dalšího vysvětlení z hlediska šíře tohoto pojmu.*

[8] *Srov. www http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/117.htm.*

[9] *Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1424.*

[10] *Více k tomu srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1577n.*

[11] *Knapp, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 66.*

[12] *Holländer, P. Mezera v zákoně, § 7 o. z. o. a ryzí nauka právní (Poznámky k úvaze Franze Bydlinského) In: T. Machalová (ed.) Místo normativní teorie v soudobém právním myšlení (K odkazu Františka Weyra a Hanse Kelsena). Brno: MU, 2003, s. 131 (pozn. pod čarou č. 3); citováno podle: Tryzna, J. Právní principy a právní argumentace. K vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva. Praha: Auditorium, 2010, s. 244. Dále srov. Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008. s. 345n.*

[13] *Knapp, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 173. Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008. na s. 184n. píše: „Taxativní dispozice jsou vyjádřením snahy zákonodárce o úplný, doslovný, přesný, vyčerpávající, resp. konečný výčet podmínek obsažených v normě. … Demonstrativní … typy dispozic mají blízko k institutu analogie…“*

[14] *Blíže srov. http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=29187&pos=1&cnt=1&typ=result.*

[15] *Císařová, D., Fenyk, J., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní. 5. vyd. Praha: ASPI, 2008, s. 655. Shodně i konstantní judikatura: R 10/1976, R 72/1980, zejm. pak SR 118/2001, TR NS 5/2004 – T 687. Viz též Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1425.*

[16] *A dále k tomu srov. Harvánek, J. a kol. Teorie práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s. r. o., 2008, s. 346.*

[17] *Podrobněji srov. Císařová, D., Fenyk, J. a kol. Trestní právo procesní. 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 44.*

[18] *Více k tomu srov. Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 60.*

[19] *Srov. též Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1424.*

[20] *Tento mimořádný opravný prostředek na případy rozhodované pod sp. zn. 4 Tz 18/2007 a 3 Tz 92/2011 užít nelze. Brání tomu flagrantní nesoulad podmínek přípustného dovolání ve smyslu § 265a tr. řádu na straně jedné a povaha usnesení o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu podle § 330 odst. 1 tr. řádu, proti němuž by mělo dovolání brojit, to na straně druhé.*

[21] *Srov. např. již Růžek, A. a kol. Československé trestní řízení. 3. vyd. Praha: Orbis, 1977, s. 293. Nebo Musil, J., Kratochvíl, V., Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 978.*